

Broj: Oi – K – BL – 590/23

Datum: 9.8.2023. godine

**Komitet za ekonomska, socijalna
i kulturna prava (CESCR)**
Palais Wilson – 52
CH – 1201 Ženeva
Švicarska
Email: cescr@ohchr.org

Follow up Izvještaj UN Komitetu za ekonomska, socijalna i kulturna prava (CESCR)

I - Uvod

Institucija Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ombudsmeni) u skladu sa Odlukom Međunarodnog koordinacionog komiteta (ICC) akreditirana je „A“ statusom kao nacionalni mehanizam za zaštitu ljudskih prava u Bosni i Hercegovini (BiH). U okviru svog mandata Ombudsmeni prate i osiguravaju zaštitu prava građana u BiH, uključujući i prava garantovana Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, te svoje observacije redovno podnose UN tijelima.

U skladu sa Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine u sklopu institucije Ombudsmena djeluje Odjel za praćenje ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava.

Institucija Ombudsmena je 2019. godine dostavila izvještaj UN Komitetu a koji je sačinjen na bazi saznanja dobijenih iz žalbi građana podnesenih Ombudsmenima BiH i istraživanja provedenih u periodu 2014–2018. godine, publikovanih u Godišnjim i Specijalnim izvještajima koji su dostupni na zvaničnoj web stranici Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine¹. Također, 2021. godine dostavljen je Aneks Izvještaja UN komitetu za ekonomska, socijalna i kulturna prava² a koji je baziran na žalbama zaprimljenim u instituciji Ombudsmena u toku 2019 - 2020. godine. Ovaj follow up izvještaj će se bazirati na postupanjima institucije Ombudsmena u periodu od 2021-2023. godine.

7(a) (Obaveze države članice),

7. Komitet podsjeća državu članicu da ona snosi krajnju odgovornost za implementaciju Pakta na svim nivoima vlasti, uključujući kantone i opštine. Preporučuje da država članica preduzme sve mjere neophodne da se obezbijede prava garantovana Paktom, bez obzira na mjesto prebivališta. Konkretno, Komitet preporučuje da država članica:

(a) Uskladi preduzete ili predviđene zakonodavne mjere i mjere politika;

Ustav Bosne i Hercegovine svojim odredbama normira da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta

¹ https://ombudsmen.gov.ba/documents/obudsmen_doc2019072211565148eng.pdf

² https://ombudsmen.gov.ba/documents/obudsmen_doc2021093015181043eng.pdf

osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, a prava i slobode predviđene Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim protokolima direktno se primjenjuju u Bosni i Hercegovini i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Bosna i Hercegovina je potpisnica svih međunarodnih i regionalnih instrumenata o ljudskim pravima.

Članom III stav 2. tačka c) Ustava Bosne i Hercegovine propisano je da će entiteti ispuniti sve uvjete za pravnu sigurnost i zaštitu osoba pod svojom jurisdikcijom, održavanjem civilnih ustanova za primjenu pravnih propisa, koje će funkcionirati u skladu sa međunarodno priznatim standardima uz poštovanje međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, iz člana II ovog Ustava, i poduzimanjem ostalih odgovarajućih mjera,³ dok je koordinacija u oblasti zdravstva, socijalne zaštite i obrazovanja u nadležnosti Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine⁴, a praćenje i provođenje međunarodnih konvencija i drugih dokumenata iz oblasti ljudskih prava i osnovnih sloboda, te promovisanje i zaštita ličnih i kolektivnih ljudskih prava i sloboda u nadležnosti je Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.⁵

Ombudsmeni ukazuju da u izvještajnom periodu nisu primjećeni značajniji pomaci na realizaciji ove preporuke.

35(a) (Pravo na socijalno osiguranje)

35. Komitet preporučuje da država članica:

(a) Reformiše svoj sistem socijalne zaštite, sa ciljem ublažavanja regionalnih nejednakosti i uklanjanja diskriminatorских efekata sistema na obespravljenе i marginalizovane pojedince i grupe, uključujući i ujednačavanjem i/ili usklađivanjem različitih naknada socijalnog osiguranja na lokalnom nivou i obezbjeđivanjem da ravnopravan i dovoljan nivo javnih sredstava bude izdvojen za sistem socijalne zaštite;

U periodu 2021.-2023. godina doneseni su određeni zakoni koji su imali uticaj na poboljšanje položaja građana Bosne i Hercegovine prije svega korisnika određenih socijalnih davanja. Ombudsmeni koriste priliku da ukažu na potrebu ujednačavanja i hramonizacije iznosa socijalnih davanja na nivou Bosne i Hercegovine a kako bi svi građani uživali jednaku zaštitu, te kako bi se implementirala preporuka broj 7.

Oblast hraniteljstva u Federaciji Bosne i Hercegovine uređena je Zakonom o hraniteljstvu u Federaciji Bosne i Hercegovine⁶ koji je donesen 2017. godine, a u 2022. godini je donesen Zakon o materijalnoj podršci porodicama sa djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine⁷. Ovim zakonom uređuju se osnove materijalne podrške porodicama s djecom, utvrđuju se osnovna materijalna prava za podršku porodicama s djecom, postupak, uslovi i način ostvarivanja prava, finansiranje materijalne podrške porodicama s djecom, nadzor i druga pitanja od značaja za ostvarivanje materijalne podrške porodicama s djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Zbrinjavanje u hraniteljsku porodicu prema članu 42⁸ Zakona o socijalnoj zaštiti Republike Srpske je oblik zbrinjavanja korisnika u porodicu koja mu obezbjeđuje zadovoljavanje osnovnih životnih

³ Specijalni izvještaj o ulozi CSR u zaštiti prava djeteta, str. 9

⁴ Član 15. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine, <https://www.parlament.ba › law › DownloadDocument>

⁵ Ibidem, član 12.

⁶ "Službene novine FBiH", br. 19/2017 i 52/2022

⁷ "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 52/22

⁸ Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Srpske (sl. Glasnik Republike Srpske br.37/2012, 90/2016, 94/2019,42/2020- dr. Uredba)

potreba, koja brine o ličnosti korisnika i pomaže mu u ostvarivanju njegovih prava i izvršavanju obaveza. Hraniteljstvo u Brčko Distriktu uređeno je Zakonom o socijalnoj zaštiti Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, ovim zakonom zakonom uređuju se načela zaštite starih, iznemoglih i drugih lica u stanju socijalne potrebe, najmanji obim prava na određene oblike socijalne zaštite i uslovi za njihovo ostvarivanje osnove organizacije u oblasti socijalne zaštite i finansiranje te djelatnosti, kao i druga pitanja od značaja za ostvarivanje socijalne zaštite građana Distrikta

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su mišljenja da je potrebno jačati kapacitete Centara za socijalni rad, te raditi na promociji hraniteljstva kao oblika smještaja djece.

Podrška porodicama sa djecom, posebice putem ostvarivanja dva osnovna prava - prava na dječiji dodatak i prava na novčanu pomoć porodilji koja nije u radnom odnosu od iznimne je važnosti. Doprinos rješavanju ovog pitanja Ombudsmeni su dali i kroz učešće i u Javnoj raspravi o Nacrtu Zakona o materijalnoj podršci obiteljima sa djecom, Zakon je stupio na snagu dana 01.09.2022. godine⁹.

Ombudsmeni su u ranijem razdoblju pohvalili napore nadležnog ministarstva – Federalnog ministarstva rada i socijalne politike da putem predloženih zakonskih rješenja uspostave socijalno pravičniji i fiskalno funkcionalniji sustav skrbi obitelji sa djecom, sa posebnim naglaskom na izjednačavanje prava djece u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Ipak, u praksi su se pojavili određeni problemi u vezi sa primjenom navedenog Zakona i to u smislu ostvarivanja prava djece sa invaliditetom na dječiji dodatak. Ombudsmeni su po službenoj dužnosti, registrovali žalbu koja se odnosi na primjenu Zakona o materijalnoj podršci porodica sa djecom u Federaciji BiH, u dijelu ostvarivanja prava djece sa invaliditetom na dječiji dodatak, konkretno u Hercegovačko-neretvanskom kantonu. Međutim, Ombudsmeni su odlučili istragu proširiti u odnosu i na druge kantone u Federaciji BiH. Navedeni Zakon uveo je imovinski census prema kojem se dječiji dodatak ne može ostvariti ako bilo koji član porodice ima primanja viša od 217 KM. Iako je Vlada Federacije BiH kantonima dala na raspolaganje izmjenu i dopunu ovoga zakona, u Hercegovačko-neretvanskom kantonu to nije učinjeno. Sporna odredba dovodi do nemogućnosti ostvarivanja prava na dječiji dodatak za djecu sa invaliditetom, ukoliko ostvaruju pravo na invalidninu ili ukoliko porodica ostvaruje prihode u naprijed navedenom iznosu. Ombudsmeni će konačnu odluku u predmetu donijeti nakon priкупljanja informacija od svih resornih kantonalnih ministarstava.¹⁰

Novi Porodični zakon Republike Srpske objavljen je dana 23.02.2023. godine u „Službenom glasniku Republike Srpske“, broj 17/23. Ombudsmeni su godinama ukazivali da su neophodne izmjene Porodičnog zakona kojima će se utvrditi da sud u istom postupku odlučuje o razvodu braka, povjeravanju djeteta jednom od roditelja i o uređenju viđanja s drugim roditeljem i njegovoj obavezi da doprinosi izdržavanju djeteta. Ombudsmeni su se prilikom zagovaranja novih zakonskih rješenja rukovodili najboljim interesom djeteta, kako bi se izbjegle situacije da se odluke centara/službi o uređenju viđanja ne izvršavaju ili izvršavaju bez postizanja svrhe izvršenja. Tokom 2020. godine upućena je Narodnoj skupštini Republike Srpske i Inicijativa za izmjene i dopune Porodičnog zakona Republike Srpske i predstavnici Institucije ombudsmena prisustvovali su javnim raspravama u organizaciji Vlade Republike Srpske.

Uspostava alimentacionih fondova je značajna za djecu čiji roditelji, obveznici izdržavanja, nisu u mogućnosti podmirivati potrebe izdržavanja djeteta, što može biti iz objektivnih razloga kao što je nezaposlenost, ali i zbog izbjegavanja zakonske obaveze.

⁹ „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 52/22

¹⁰ Ž-SA-02-1121/22

Ombudsmeni godinama zagovaraju uspostavljanje alimentacionih fondova u Republici Srpskoj i u Federaciji Bosne i Hercegovine. Predstavnici Institucije ombudsmena su tokom 2022. godine u svojstvu posmatrača prisustvovali sastancima članova radne grupe za izradu Prijedloga Zakona o privremenom izdržavanju Republike Srpske. Prijedlogom Zakona uređuje se pravo na privremeno izdržavanje, sticanje prava na privremeno izdržavanje i visina iznosa privremenog izdržavanja, kao i postupak za ostvarivanje prava, isplata i povrat iznosa privremenog izdržavanja.

Zaštita majke i majčinstva jedna je od ključnih obaveza Bosne i Hercegovine kada su u pitanju međunarodni standardi ljudskih prava, a posebno jednaka prava i mogućnosti žena na području cijele Bosne i Hercegovine, bez diskriminacije i nejednakog tretmana po bilo kojoj osnovi, uključujući i mjesto stanovanja. Pitanje ostvarivanja prava na porodijsko odsustvo, odnosno prava na novčanu naknadu u istom periodu, mora se razmatrati kako s aspekta zaštite prava i nediskriminacije majki, tako i s aspekta zaštite prava djeteta, uzimajući u obzir da se onemogućavanjem korištenja prava po ovom osnovu u bilo kojem segmentu, direktno krši odredba člana 3. Konvencije, odnosno princip najboljeg interesa djeteta.

Visina porodijskih naknada na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine je neujednačena, pa nezaposlene porodilje u nekim kantonima do navršene godine dana djeteta primaju po 1.000 maraka mjesečno, a u nekima samo po 100.

Najveće mjesečne naknade daju im Sarajevski, Bosansko-podrinjski kanton Goražde, Tuzlanski i Zeničko-dobojski kanton. Pojedini kantoni uveli su mjere pomoći višečlanim porodicama pa tako Zapadnohercegovački kanton za treće i svako sljedeće dijete u porodici isplaćuje dodatak u iznosu od 500 KM mjesečno u trajanju do djetetove sedme godine.

Novčanu pomoć i druge slične naknade u Republici Srpskoj reguliše ¹¹Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Srpske.

45 (b) (Pandemija COVID-19)

Komitet je zabrinut zbog nedostatka efikasnih mjera preduzetih za suzbijanje širenja virusa. kontinuirano rastućeg broja lica oboljelih od korona virusa i veoma visoke stope mortaliteta zbog virusa, koja je jedna od najviših na svijetu. Takođe je zabrinut što je stopa vakcinacije i dalje veoma niska (oko 12%), dok se velika količina vakcina ne koristi i propada (član 12).

45. Komitet preporučuje da država članica pojača svoje napore u sprečavanju i suzbijanju širenja korona virusa, naročito:

(a) Ojačati svoju javnu komunikaciju u vezi sa epidemiološkom situacijom, informacijama o pristupu testiranju na COVID-19, liječenju i vakcinaciji, te mjere reagovanja uvedene u cilju povećanja javnosti rada i vraćanja povjerenja javnosti;

Usljed pandemije COVID-19, pristup uslugama iz oblasti zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini dodatno je usložen, te je određene usluge, u koje spadaju i bolničke, bilo je teško ostvariti, a neke su i obustavljene, što je sve sigurno imalo nemjerljive posljedice po zdravlje i dobrobit stanovništva. Iako je pandemija COVID-19 završena, nisu napravljene sveobuhvatne analize odgovora sistema na izazove sa kojim se susretao u toku pandemije. Postoji potreba za izradom navedene analize za slučaj pojave drugih zaraznih bolesti.

¹¹ Zakon o socijalnoj zaštiti Republike Srpske (sl. Glasnik Republike Srpske br.37/2012, 90/2016, 94/2019,42/2020- dr. Uredba)

Analizom žalbi koje je Institucija ombudsmana zaprimila tokom 2021. godine utvrđeno je da su se žalbe uglavnom odnosile na nemogućnost pristupa određenim doktorskim uslugama radi usloženih okolnosti prouzročenih pandemijom COVID-19 kao i primjedbe u svezi sa vakcinisanjem protiv COVID-19 itd.

Ombudsmani BiH su Federalnom ministarstvu zdravstva uputili inicijativu u vezi dopune Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti koji u relevantnom dijelu ne predviđa mogućnost žalbe, odnosno ne postoji drugostepeni organ i osobe koje se stave u karantin upućuju se odmah na pokretanje upravnog spora.

Zbog toga je Federalnom ministarstvu zdravstva preporučeno da razmotri potrebu izmjene i dopune Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti u smislu omogućavanja dvostepenosti osobama kojima su izrečene mjere. Preporuka nije realizirana, odnosno nije zaprimljen odgovor.

U neposrednim kontaktima građana je bilo više obraćanja koja su se odnosila na COVID i koja su uspješno rješavana neposredno nakon obraćanja.

U Instituciji Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine, registrovan predmet koji se odnosi na uslove boravka pacijenta na Univerzitetskom kliničkom centru Republike Srpske. Ombudmanima se obratio žalilac navodeći da mu se određen broj pacijenata žalio na teške uslove boravka u prostorijama stare Klinike za hirurgiju i Klinike za ginekologiju i akušerstvo Univerzitetskog kliničkog centra Republike Srpske. U žalbi opisuje, da prostorije u ovim klinikama nisu klimatizovane da je u uslovima kakda je vanjska temperatura preko 35 stepeni Celzijusovih teško pacijentima boraviti u njima, posebno kada se uzme u obzir da na prozorima nema zavjesa, a u prostorijama nema rashladnih uređaja. Nakon provedenog istražnog postupka, Ombudsmani su predmet zatvorili konstatujući da su nadležna inspekcijska tijela preduzeli mjere iz svoje nadležnosti, te da nisu utvrdili propuste na koje ukazuje žalilac.

Institucija ombudsmana registrovala je dva predmeta koja su se odnosila se na prava Roma i drugih ranjivih skupina kada je u pitanju pravo na vakcinisanje. Naime, u žalbama je navedeno da je tijekom prethodnog razdoblja Vlada Kantona Sarajevo pokrenula aplikaciju za prijavu zainteresovanih osoba za vakcinisanje protiv koronavirusa, te da je, iako još nije izvjesno kada će i koja vakcina biti dostupna, neophodno skrenuti posebnu pažnju da pomenuti način prijave dovodi do dodatne marginalizacije određenih društvenih grupa kao što su Romi i Romkinje, osobe u pokretu i starije osobe, posebno imajući u vidu da veći dio ove populacije nema pristup internetu/računarima kako bi se registrovali. Radi navedenog, Institucija je žaliteljima uputila Odgovor na upit kojim je obavijestila žalitelje o provedenim aktivnostima Institucije u cilju prikupljanja informacija u svezi sa cijepljenjem određenih kategorija stanovništva, obraćanju Institucije nadležnim tijelima, te o podacima koji su prikupljeni s tim u vezi. Prema informacijam dobivenim od Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, svi građani, osigurani i neosigurani, bit će u mogućnosti da se prijave za proces vakcinisanja, što je u skladu sa praksom od kada je počela pandemija virusa COVID – 19, odnosno sve osigurane i neosigurane osobe imat će bezuvjetan pristup zdravstvenoj zaštiti tijekom pandemije. Predmet je odlukom Ombudsmana Bosne i Hercegovine zatvoren.

U jednom od predmeta Ombudsmani Bosne i Hercegovine razmatrali su žalbu kojom se ukazuje na povredu ljudskih prava, a u vezi sa nošenjem zaštitnih maski. Žalitelj navodi situaciju prigodom ovjere zdravstvene knjižice u Zavodu zdravstvenog osiguranja u Zenici, kada je od žalitelja zatraženo da stavi zaštitnu masku na lice, što je isti odbio, jer smatra da se na taj način krši njegovo pravo na slobodu izbora. U konkretnom predmetu Ombudsmani Bosne i Hercegovine su ukazali na Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine o dopustivosti i meritumu kojom je djelimično

usvojena apelacija žalitelja, podnesena protiv Naredbe Kriznog stožera Federalnog ministarstva zdravstva i Naredbe Kriznog stožera Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo .

Tokom trajanja pandemije izazvane COVID-19 virusom, Ombudsmeni su se bavili brojnim pitanjima iz oblasti prava djeteta. Kako nisu bili dostupni podaci o broju vakcinisane djece od početka pandemije do kraja 2021. godine Ombudsmeni su pozvali nadležne entitetske zavode za javno zdravstvo i Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge pri Vladi Brčko distrikta BIH da im dostave tražene podatke.¹²

Dostavljeni statistički podaci prikazani su tabelarno:

Oblast	Zaprimanje vacine	Dob djece	Vakcinacija 1. doza	Vakcinacija 2. doza	Vakcinacija 3. doza	Ukupan broj vakcinisane djece
Federacija BiH	nije zaprimio vakcinu za djecu uzrasta od 5 do 11 godina	dob od 12 do 14	61	392	nijedno dijete	453
		dob od 15 do 18	577	2563	3	3143
Republika Srpska	zaprimio cjepivo i to za djecu uzrasta od 10 do 14 godina	dob od 10 do 14	102	80	nijedno dijete	182
		dob od 15 do 18	2508	2226	30	4764
Brčko distrikt BiH	zaprimio vakcinu aktom od 16.05.2022. godine	dob od 12 do 14	1	nijedno dijete	nijedno dijete	1
		dob od 15 do 18	48	39	1	88

INSTITUCIJA OMBUDSMANA ZA LJUDSKA PRAVA BOSNE I HERCEGOVINE

¹² Riječ je o podacima od početka trajanja pandemije do dana izrade odgovora nadležnih organa, a predmet je bio registrovan pod brojem Ž-BL-01-836/21